

Yetkili sendika sorunu, son günlerin iki önemli olayıyla tekrar gündeme gelmiş bulunuyor. Söz konusu olaylardan birincisi, durum saptamasına ilişkin bir Danıştay kararının gerekçesiyle birlikte açıklanması; ikincisi ise, MKE olayı olarak adlandırılabilir olan Makina Kimya Endüstrisi Kurumu'na bağlı işyerlerinde Türk-İş'e bağlı Türk Metal-İş Sendikası'nın yetkili kılınması olayıdır. Gerçekten, her iki olayda yetkili sendika sorunu, durum saptaması uygulamasıyla çözülmeye çalışılırken, durum saptaması yönteminin olumlu ve olumsuz yanları üzerine olan eleştiriler, yoğunlaşmış bulunmaktadır.

Olumlu Adım

Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nun 7. maddesindeki «...bir işkolunda çalışan işçilerin çoğunluğunu temsil eden işçi federasyonu veya işkolu sendikası...» ile «...bir veya birden fazla işyerinde çalışan işçilerin çoğunluğunu temsil eden sendika...» sözleri, yasanın toplu iş sözleşmesi yapma yetkisini çoğunluk sendikasına (en çok temsil gücü olan sendikaya) verdiğini göstermektedir. Ancak, yasada çoğunluk sendikası esasına yer verilirken, işkolunda veya işyerinde çoğunluğa sahip sendikayı ortaya çıkaracak bir yöntem belirtilmiş değildir. Uygulamada uzunca bir süre, sendikalar tarafından verilen üye fişleri temel alınarak, en çok temsil gücü olan sendikanın araştırılmasına çalışılmıştır. Ancak, sendikalarca verilen üye fişlerinin temel alınması, yetki yolsuzluklarına yolaçmıştır. Diğer yandan, Yargıtay vermiş olduğu çelişik kararlarıyla, referandum (oylama) yönteminin uygulanmasını olanaksız kılmıştır. Bunun üzerine, Bahir Ersoy imzasını taşıyan 14.7.1977 gün ve 6 sayılı Çalışma Bakanlığı genelgesiyle, durum saptaması uygulaması getirilmiştir. Söz konusu genelge, siyasal iktidar değişikliği sonucunda, 5.8.1977 gün ve 9 sayılı Çalışma Bakanlığı genelgesiyle kaldırılmış ve Fehmi Cumalıoğlu imzasını taşıyan 21.9.1977 gün ve 10 sayılı Çalışma Bakanlığı genelgesiyle de, «açık irade beyanı» uygulamasının yapılmaması duyurulmuştur. Ancak, tekrar siyasal iktidar değişikliği sonunda, Bahir Ersoy imzasını taşıyan 30.1.1978 gün ve 3 sayılı genelgeyle, durum saptaması uygulaması öngörülmüştür. Gerçekten, söz konusu genelgeye göre, «1. — Üye kayıt fişleri ile üye kayıt defteri, nüfus hüviyet cüzdanı arasında tutarsızlıkların bulunması, 2. — İşyerindeki toplam işçi sayısından fazla, üye kayıt fişi ibraz olunması, 3. — İstifaların geçerli olmadığının iddia edilmesi veya sonradan

olaylar ve görüşler

DURUM SAPTAMASI

31.5.1979
Cumhuriyet

Tankut CENTEL

İ. Ü. HUKUK FAKÜLTESİ İŞ HUKUKU VE
SOSYAL GÜVENLİK ASİSTANI

geri alındığının ileri sürülmesi, 4. — Üyeliği ka nitlayıcı olarak ibraz edilen belgelerde silinti veya kazıntı bulunması, gibi üyelik konusundaki gerçek durumu ciddi bir biçimde kuşkuya düşürdüğüne kanaat getirilen durumlarda, işyerlerinde belgelerin doğruluğunu saptamak amacıyla «durum tesbiti» yapılacaktır.» Bu sırada, söz konusu genelgenin iptali için Danıştay'a başvurulmuştur. Genelge iptali isteğini inceleyen Danıştay 8. Dairesi, 14.12.1978 gün ve 605/7003 sayılı kararıyla, iptal isteğini reddetmiş bulunmaktadır. Gerçekten, gerekçesi son günlerde açıklanan söz konusu Danıştay kararında, «...yetkili sendikanın saptanması için, Bölge Çalışma Müdürlüğüne uygulanacak yöntem konusunda, belirtilen yasayla verilen görevin yerine getirilmesi sırasında uygulanacak yöntem davalı Bakanlıkça saptanarak bu konuda bir genelge yayınlanmasında idare hukuku esaslarına aykırılık bulunmamaktadır.» denilmektedir.

Yargıtay ise, başlangıçta durum saptaması uygulamasını duraksamayla karşılamışken, sonradan bunu yasaya uygun bulmaya başlamıştır. Ancak, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, durum saptaması uygulamasının kimin tarafından gerçekleştirileceği konusunda, çelişik kararlar vermiş bulunmaktadır. Gerçekten, 9. Hukuk Dairesi'nin kararlarında, bazen iş yargıçları ve bazen de iş müfettişleri yetkili kılınmıştır. Durum saptaması uygulaması, yazarların çoğunluğunca da, referandum (oylama) yolunda atılan olumlu bir adım olarak değerlendirilmiştir (1).

MKE Olayı

Durum saptaması uygulaması konusundaki

bütün bu olumlu gelişmelere karşılık, Makina Kimya Endüstrisi Kurumu'na bağlı işyerlerinde durum saptaması yapılarak, Türk Metal-İş Sendikası'nın yetkili kılınması, durum saptaması uygulamasına gölge düşürücü tartışmalara yolaçmış bulunmaktadır. Gerçekten, durum saptamasıyla MHP eğilimli Türk Metal-İş'in yetkili kılınması üzerine, CHP Genel Sekreteri Mustafa Üstündağ, CHP 24. Olağan Genel Kurulu'nda «Günlerce uğraştık, her bakanla ayrı ayrı görüştük. Çalışma Bakanını da çağırdık. O uygulamayı yapamazsın dedik» demiştir. CHP Antalya İl Başkanı Göknet Acar da, «...Bu sendikaya yetki verilerek eğilimi belli Türk Metal-İş'in kasasına akan milyonlarca lira kurşun ve tabanca parası demektir ve bunlar tüm devrimci ve CHP'lilere yönelecek» sözleriyle, MKE'nde yapılan durum saptaması uygulamasına karşı çıkmıştır. Çalışma Bakanı Bahir Ersoy ise, MKE olayında yasal olarak davrandıklarını belirterek, yapılan eleştirileri yanıtlamıştır.

Durum saptaması uygulamasıyla Türk Metal-İş'in yetkili kılınması olayının siyasal boyutlarını bir yana bırakacak olursak, Çalışma Bakanlığı'nın tutumunu yasaya uygun bulmamız gerekmektedir. Gerçekten, Bahir Ersoy'un da içinde bulunduğu Ecevit Hükümeti'nin Programı, anımsanacağı üzere, «Partizan nedenlerle veya işçilerin gücünü eksiltmek için sun'li sendikalar ve konfederasyonlar oluşturulması çalışma barışını zedelemektedir. Hükümetimiz, sendikalarla ve üst kuruluşlarıyla işbirliği ve uyum içinde olmaya özen gösterirken, sendikal harekette bu gibi nedenlerle yol açılan bölünmeler ve rekabetleri teşvik edici davranışlara son verecektir» sözlerini taşımaktadır.

Durum saptaması uygulaması, Çalışma Ba-

kanlığı'nın 30.1.1978 gün ve 3 sayılı genelgesiyle de belirtilmiş üzere, «belgelerin gerçek durumu yansıtıp yansıtmadığında duraksamaya düşüldüğü hallerde, ya da gerçek durumu yansıtmadığının kolayca anlaşılacağı durumlarda Bölge Çalışma Müdürlüklerinin her bir işçi için hangi sendikaya üye olduğunu araştırmadan bir karar vermeye zorlanmasını» önlemek üzere öngörülmüş bulunmaktadır. Değişik bir söyleyişle, durum saptaması uygulaması, işyerleri veya işkollarında gerçek yetkili durumunun ortaya çıkarılması amacını taşımaktadır. Böyle olunca, durum saptaması yapılmasını Çalışma Bakanlığı'nın kuraldışı uygulamasına bırakılması, sendikalar arasındaki rekabeti olumsuz yönde kışkırtmak olacaktır. Bu nedenle, MKE'ne bağlı işyerlerinde yetki için başvuran Yeni Metal-İş Maden-İş ve Türk Metal-İş sendikalarının, 12.568 işçi için aynı günün tarihini taşıyan 47.000 dolayında üye fişi gösterdikleri bir olayda, gerçek yetkili sendikayı belirlemek için uğraşan Çalışma Bakanlığı'ndan, durumu görmezlikten gelmesi ve umursamaz görünmesi beklenemezdi. Bakanlığın böyle bir tutumu, altında bizzat kendisinin imzası bulunan genelgelerle çelişirdi.

Sonuç

Durum saptaması uygulamasıyla, referandum yolunda olumlu bir adım atılmıştır. Atılan bu olumlu adım, bugün için Yargıtay ve Danıştay gibi yüksek yargı organlarında da uygun görülmektedir. Durum saptaması yapılmasının, Çalışma Bakanlığının kural dışı uygulamasına bırakılması ise, referandum (oylama) yolunda atılan bu ileri adımı gölgeleyecektir. MKE işçilerini «faşizme teslim etmek» istemeyenler; durum saptaması uygulamasının partizan ve tepeden inmeci niteliğe bürünmesini değil, Maden-İş gibi sınıf sendikacılığını savunur görünen işçi kuruluşlarının, kamu sektöründeki deneyimlerini yeniden gözden geçirmelerini ve geliştirmelerini beklemelidirler.

(1) Bak Mevlut Can, «Durum Saptaması Gerekliliği», Cumhuriyet 25.7.1978; Şükran Ketenci, «Yetkili Sendika Sorunu», Cumhuriyet 2-3.4.1978 ve 15-17.8.1978; Turgut Kazan, «İrade Beyanı Yasaldır», Cumhuriyet 8.6.1978. Karş.: Güven Esen, İHU, V, m. 11, N. 11.